

De laatste sprint van de commissie Cultuur

De “kneusjes van het Vlaams Parlement” maken zich op voor de sprint tot aan de verkiezingen. Het grote werk is achter de rug, met de upgrade van het Kunstendecreet en de nieuwe decreten Sociaal-cultureel Volwassenenwerk en Bovenlokale Cultuurwerking. Zal de commissie Cultuur ook in de stijgende verkiezingskoorts het spitante inhoudelijke debat tussen meerderheid en oppositie blijven koesteren? Zullen haar leden de parlementaire reflex van hun minister, Sven Gatz, op de proef blijven stellen? De commissie Cultuur 2014-2019 laat zich een laatste keer op de rooster leggen.

ALS U ÉÉN COMMISSIEVERGADERING VAN DE AFGELOPEN JAREN MOCHT OVERDOEN, WELKE ZOU DAT ZIJN EN WAAROM?

Katia Segers (s.pa): “Het radiodossier. Dat verdiende beter. Ik vond het goed dat de minister het wilde oppakken, want het is een taai dossier. Maar het dossier was niet goed voorbereid en de uitvoering van de erkenningsprocedure verliep niet vlot, met onbegrijpelijke erkenningen tot gevolg. Als de minister zijn administratie tijdig tot de orde had geroepen, had hij aan ons een medestander gehad. Want de doelstellingen van dat radiodecreet waren goed: diversiteit garanderen, zorgen dat lokale zenders echt lokaal zijn, netwerkradio’s om de leefbaarheid te garanderen. In de uitwerking is het echter misgelopen.”

Bart Caron (Groen): “Voor mij was het de commissievergadering

waarin Sven Gatz de toewijzing van de subsidies in het Kunstendecreet toelichtte. Ik had de helft van de sector in de zaal gekregen. Voor mij was dat een hoogtepunt, omdat we een debat kregen over de grond van de zaak – waarom geef je subsidies en aan wie – en omdat een deel van de samenleving zich nauw betrokken toonde. Ik kon hun ontgoocheling mee verwoorden. De drive die dag, de tegenstellingen die naar boven kwamen en deels ook de onmacht van een minister in een regering, dat vond ik markant.”

De aanwezigheid van al die organisaties heeft het debat verlevendigd. Heeft ze ook effect gehad?

Bart Caron: “Het probleem van ons werk – zeker als je in de oppositie zit – is dat je niet altijd kan meten wat het effect is van wat je doet. Naderhand is een aantal organisaties via meerjarige projecten opgevist en heeft de minister bij de projectrondes

veel meer de adviezen gevolgd. Is dat het gevolg van dat debat? Die eer durf ik niet op te strijken. Maar ik heb een pak ervaring waardoor er misschien sneller geluisterd wordt.”

Orry Van de Wauwer (CD&V): “Dat is het fijne aan de commissie Cultuur. We kunnen hier over de grenzen van oppositie en meerderheid heen goed samenwerken.”

Katia Segers: “Dat heb ik gemerkt tijdens de hervorming van het Kunstendecreet. Ik vond dat een fijn voorbeeld van dat proces van luisteren naar de behoeften van het veld en die samen in de commissie bespreken. De spelletjes van meerderheid tegen oppositie zie je bij ons minder. Ook al omdat Cultuur niemand politiek interesseert...”

Bart Caron: “We zijn inderdaad de kneusjes van de politiek. De commissie Cultuur is niet het brandpunt van de politieke agenda. Maar iedereen in de commissie heeft wel een hart voor wat in die sector gebeurt. Het is samen aan de kar trekken ten bate van dat veld.”

Katia Segers: “Ik passeerde daarnet de commissie Mobiliteit, met al die cameraploegen. Dat zie je bij Cultuur niet. Natuurlijk is dat belangrijk, mobiliteit. Maar cultuur is dat

evenzeer. Je moet het opnemen voor cultuur in alle fora waar je gehoord wordt, tot iedereen luistert. Bij s.pa zijn we al bezig met een werkgroep Cultuur om een mooi hoofdstuk te maken in het verkiezingsprogramma van 2019."

Als er veel mensen opdagen in de publiektribune van de commissie-zaal, zoals in die vergadering over de subsidies voor de Kunsten, beïnvloedt die aanwezigheid dan uw discours?

Marius Meremans (N-VA): "Je moet toch je eigen stem vertolken. Ik moest achteraf lezen in de media dat ik bijna triomfalistisch was over wie minder had. Dat was niet zo, ik begreep de ontgoocheling goed. Maar we hebben keuzes gemaakt en dan zijn er altijd verliezers. Of er dan meer of minder mensen achteraan

"Aan het decreet is zoveel bijgevoegd voor het in de commissie kwam. Doet dat afbreuk aan het parlementaire werk? Nee. We willen toch allemaal betrokkenheid van de samenleving"

BART CARON

in de zaal zitten, oefent op mij geen invloed uit. Al is het wel leuker als er publiek is."

Katia Segers: "Jullie sector laat zijn stem horen. Als parlementslid weet je dat er tijdens de commissievergadering mensen naar die livestream kijken, want ze sms'en en mailen. Dat jaagt je als parlementslid aan en ondersteunt je. Voor zoverre dat nodig is, want we zijn sowieso betrokken."

Bart Caron: "De mobilisatiekracht van een sector maakt de politiek toch altijd wat ongeruster, wat banger."

Orry Van de Wauwer: "Ja, maar er is ook de mobilisatie die je niet ziet, in het overleg achter de schermen met de sector, in die toetsing aan en de inspraak van de sector."

Marius Meremans: "Het zijn de gesprekken die de sector voert buiten de commissie, de gesprekken met de parlementsliden, met de fracties, die belangrijk zijn. Dat is voor mij de invloed die de sector uitoefent."

Bart Caron: "Daardoor wordt het discours in de commissie ook verzacht. Neem het decreet Sociaal-cultureel Werk. Dat traject was zo uitgebreid, met alle mogelijke actoren op alle mogelijke niveaus. Als de tekst er dan ligt, kan je die niet meer ten gronde afkraken, omdat er al zoveel is afgevoegd en bijgesteld. Doet dat afbreuk aan het parlementaire werk? Nee. We willen toch allemaal betrokkenheid van de samenleving?"

Marius Meremans: "Een goed contact tussen de sector en de minister werpt vruchten af. Maar je moet ook wel durven toe te geven dat deze minister een goede parlementaire reflex heeft. Hij luistert naar de commissieleden."

Orry Van de Wauwer: "Deze minister is inderdaad heel toegankelijk, over de grenzen van meerderheid en oppositie heen. Dat is bij andere ministers niet altijd het geval, zelfs niet bij ministers van mijn meerderheid (*aarzelt*). Nee, ik ga geen namen noemen (*hilariteit*)."

Kan in een commissie als deze, waarin je over de grenzen van oppositie en meerderheid heen een deftig debat kan voeren, een minister functioneren die geen parlementaire reflex heeft?

Bart Caron: "We hebben in de commissie Cultuur al ministers gehad die deze reflex niet hadden en waarbij de commissie zich soms collectief zette tegen de minister. Het verschil

“Je kan niet alles aan de markt overlaten want de markt faalt. Ze heeft een voorkeur voor professionaliteit, grootschaligheid en gevestigde kunsten. Al wat amateur, vernieuwend of experimenteel is, lust ze niet”

KATIA SEGERS

met andere beleidsterreinen is dat een minister van Cultuur er niets van moet kennen, maar hij moet de sector wel graag zien.”

Marius Meremans: “Dat is correct. Hij of zij moet een zekere affectie hebben voor de cultuursector. Anders gaat het fout.”

MINISTER GATZ GAF ZICHZELF VOOR ZIJN HERVORMING VAN DE BOVENBOUW EERST 7 OP 10 EN DAN, NA DE FEEDBACK VAN DE COMMISSIE CULTUUR, EEN 5 OP 10. WELKE PUNTEN KRIJGT HIJ VAN JULLIE?

Jean-Jacques De Gucht (Open VLD): “Ik kies resoluut voor het onderscheidingscijfer 7. Onze minister heeft duidelijke fundamenteen gelegd. Hij heeft tijd gemaakt voor analyse en onderzoek en voor overleg, om voldoende draagvlak te vinden. Zijn aanbevelingen zijn stuk voor stuk aangepakt. Sommige volledig, zoals de omvorming van Kunstenloket naar Cultuurloket en

de oprichting van het steunpunt Bovenlokaal Cultuurwerk, bij andere heeft hij de fundamenteen gelegd voor verdere uitwerking zoals de samenwerking met VIAA, Packed, Publiq en CultuurConnect als kernspelers voor de uitwerking van de visienota Digitalisering. Hij nam beslissingen die rekening houden met de historiek of met de realiteit en hij stemde de kerntaken en de beheersovereenkomsten van de drie sectorale steunpunten Kunstenpunt, Faro en Socius op elkaar af.”

Katia Segers: “Het decreet ligt er nog niet. Een finaal examencijfer kan ik dus nog niet geven. Maar voor zijn voorbereidende paper krijgt hij van mij een onvoldoende. Dat bovenbouwdossier is toch sterk verbonden met het bovenlokale dossier en die afstemming zit daar totaal niet in. Waar is de plaats van dat steunpunt ten opzichte van de andere steunpunten? Waar gaan de amateurkunsten een plaats krijgen? Kijk, er is een systeemcrisis. Er is eerst gigantisch

bespaard bij Cultuur. Dan was er die ideologisch ingegeven beslissing om de persoonsgebonden materies van de provincies af te schaffen. De ondersteuning van de provincies was cruciaal voor kleine gemeenten. Ze schaffen die af, om dan vast te stellen dat ze het niveau tussen de gemeenten en het Vlaamse niveau toch nodig hebben. Gevolg: een bric-à-brac decreet Bovenlokale Cultuurwerking. En een herschikking van de bovenbouw die niet eens dringend was. Het is goed om dingen onder de loep te nemen, maar of we nu met iets gaan landen wat beter is?”

Marius Meremans: “Ik had het dossier liever vroeger op tafel gehad. Het is er ook één waarbij onze zienswijze niet direct 100% compatibel is met die van de collega’s. Wij willen echt hervormen, anderen zien dat minder zitten. Sven Gatz heeft die hervorming voor zich uitgeschoven omdat ze moeilijk lag. Op basis van wat er nu ligt, geef ik een vijf tot een zes.”

“De sector snakt nu in de eerste plaats naar decretale rust, zodat organisaties zich kunnen concentreren op hun kerntaken”

ORRY VAN DE WAUWER

N-VA heeft zich erg verdiept in dit dossier, met een ronde langs de bovenbouworganisaties om ze te ontmoeten en ze te bevragen.

Marius Meremans: “Wij wilden de ideeën in onze conceptnota toetsen. Wat mij opviel was dat ik steeds weer hoorde dat er weinig contacten waren geweest met de minister. Ze waren blij dat er iemand kwam luisteren. Ik had tijdens die ronde het gevoel dat de bovenbouw niet tegen een hervorming is. Ik ben ook blij dat er één ligt, maar het zit er nu tussenin. Ik zou nog meer trajecten uitgewerkt hebben voor de toekomst.”

Voor u is dit een eerste stap, en de tweede stap komt er in de volgende legislatuur?

Marius Meremans: “Ik heb geleerd dat we in deze sector, en zeker in die van het sociaal-cultureel werk, het roer best niet in één keer omgooien (*lacht*). We zullen na de hervorming evalueren, maar ik had begrepen dat dit nog maar de eerste stap is in een grotere hervorming die transparante lijnen moet opleveren.”

Oorry Van de Wauwer: “Het is zeker belangrijk om te kijken waar we kunnen bijsturen. Maar ik denk dat de sector nu in de eerste plaats snakt naar decretale rust, zodat organisaties zich kunnen concentreren op hun kerntaken. Er is in deze legislatuur enorm veel gebeurd. Er is een interne staatshervorming geweest met een nieuwe taakverdeling, bijna elk basis-decreet is onder handen genomen. We moeten nu uitvoeren en eventueel bijsturen. Ik zit niet te wachten

op een hervorming 2.0 in de bovenbouw. Bij deze hervorming was de betrokkenheid van de sector inderdaad een pijnpunt. Voor zijn allereerste voorstellen kreeg de minister van ons een dikke buis, bij de voorstelling in de commissie Cultuur een vijf. Als de plannen nu worden bijgeschaafd, gaat hij naar voldoening. Want hij heeft iemand aangesteld om het draagvlak bij de sector te vergroten en in kaart te brengen wat leeft.”

Bart Caron: “Het eerste rapport was een degelijk werkstuk, maar er waren lacunes. Zo was er geen aandacht voor de belangenbehartigers. Wat er uiteindelijk ligt, is een lelijk kind. Wat daarbij opvalt zijn de particuliere politieke keuzes van de minister. Cultuurloket: veel extra geld voor een taak die vooral marktgerichte en individuele artiesten moet helpen. Toeplooiën van Locus, wat meteen een fout bleek te zijn, want nu komt er alsnog een steunpunt Lokaal en bovenlokaal Cultuurwerk in de plaats. Of nog: veel geld voor een vrijetijdspas. Op zich geen probleem, maar we weten al lang dat er naast een pasje – een individueel model – ook andere strategieën moeten zijn om de cultuurparticipatie te verhogen. Welke systematiek zit daar achter?”

U sluit zich dus aan bij Marius Meremans, die een grondige hervorming wil in de volgende legislatuur?

Bart Caron: “Een liberale minister richt een Cultuurloket op terwijl andere sectoren dat zelf kunnen, bijvoorbeeld het sociaal-cultureel werk met Switch. *Explain that to me.* Dat is toch niet consequent!

Of Poppunt. Geen woord verkeerd over de kwaliteit van Poppunt, maar waarom liggen net zij op zo'n hoge plank bij het kabinet? In een vorige legislatuur zijn de kunststeunpunten gefuseerd. In deze legislatuur wordt er één weer uitgehaald. Met welke inhoudelijke argumenten? Daar zit geen logica in. Het hangt met haken en ogen aaneen.”

Marius Meremans: “Ik ben altijd een voorstander geweest van Poppunt. Ik begrijp dat die apart worden behandeld. Wat betreft belangenbehartigers is gekeken naar de historiek. Maar als je het cru bekijkt, kan je zeggen dat belangen behartigen de taak van de sector zelf is.”

Is die redenering – dat de sector de belangenbehartiging zelf moet financieren – niet vooral een excuus om kritische stemmen monddood te maken?

Marius Meremans: “Zes procent van het budget gaat naar de bovenbouw. Ik vind dat je die zes procent niet mag overschrijden. Organisaties krijgen subsidies van de overheid. Als zij vinden dat er een organisatie moet komen om hun belangen te behartigen, geen probleem, dan kunnen ze een percentage van hun subsidie daaraan geven.”

Bart Caron: “De kritische stem van professionele belangenbehartigers is nodig. Ze voedt de kwaliteit van het beleid. Ik ben het principieel eens met jou, Marius. Belangenbehartigers moeten omwille van hun kritische stem autonoom zijn en dus het liefst geld uit de sector halen. Maar erfgoed en sociaal-cultureel volwassenenwerk zijn kleine sectoren. Ze krijgen al weinig subsidies en dan ga je nog hoge lidgelden vragen om een piepkleine belangenbehartiger op te zetten? Je moet ook rekening houden met de realiteit en de schaal van Vlaanderen.”

Orry Van de Wauwer: “Inderdaad, als het alleen met lidgelden moet, kunnen ze hun rol niet spelen.”

Marius Meremans: “Als overgangmaatregel kan het, maar op termijn vind ik niet dat het aan de overheid is.”

Katia Segers: “Toch is dat pure symboliek. Want als die verenigingen, met hun subsidies, zo’n belangenbehartiger betalen, komt dat ook uit de pot van de Vlaamse overheid. Bovendien, we hebben een sterk veld precies door die kritische stem van de gesubsidieerde belangenbehartigers die het veld beter maken. En als het veld beter wordt, wordt de Vlaming beter. Dus wie dat financiert, is voor mij niet zo belangrijk.”

Jean-Jacques De Gucht: “Voor het sociaal-cultureel werk is het van kapitaal belang dat de onafhankelijkheid van het middenveld gevrijwaard blijft, dit zal ik dan ook blijven verdedigen in de toekomst. Op die manier kan het sociaal-cultureel werk zijn maatschappelijke laboratoriumfunctie in alle vrijheid blijven vervullen.”

IN HET CULTURBELEID VAN DE AFGELOPEN JAREN DOKEN NIEUWE TERMEN OP. DIGITAAL, TRANSVERSAAL, AANVULLENDE FINANCIERING, CIVIEL PERSPECTIEF, INNOVATIE,... WELKE WOORDEN ZIJN BLIJVERS? EN WELKE NIET?

Katia Segers: “Het hangt in de eerste plaats af van wie de volgende minister van Cultuur wordt. Met welke ideologie kijkt die naar Cultuur? Aanvullende financiering is zo’n klassieker van een liberale minister die het belang van private middelen voor kunst en cultuur vooropstelt. Als je kijkt naar de cultuurgeschiedenis, is er altijd een samenspel geweest van privaat en publiek initiatief. Kunst en cultuur zijn nooit volledig aan de markt overgelaten, omdat de markt faalt. De markt

“Ik heb geleerd dat we in deze sector, en zeker in die van het sociaal-cultureel werk, het roer best niet in één keer omgooien”

MARIUS MEREMANS

heeft een voorkeur voor professionaliteit, grootschaligheid en gevestigde kunsten. Al wat amateur of experimenteel is, lust ze niet."

Zieke kindjes en diertjes wel, sociale uitsluiting niet.

Katia Segers: "Inderdaad. Als je weet dat de markt faalt en als je als overheid zegt dat cultuur belangrijk is, dat je wil dat iedereen toegang heeft tot kunst en cultuur en dat het culturele veld zo rijk en divers mogelijk moet zijn, dan kan je dat nooit aan de markt alleen overlaten. Civiel perspectief vind ik dan weer een blijver. Ik geloof in het heruitvinden van de werking van de democratie. Ik zou de Senaat willen hervormen, met deels mensen uit de deelstaten en deels mensen uit het middenveld die uitgeloot zijn, die ideeën kunnen uitwerken boven het politieke gewoel. We hebben gestreden voor emancipatie, we zijn allemaal hoger opgeleid en mondiger. Het is een enorme verspilling van menselijk kapitaal om daar niets mee te doen."

Orry Van de Wauwer: "Digitaal en innovatie, die twee zie ik niet verdwijnen. Dat is een revolutie die we moeten omarmen. Wat aanvullende financiering betreft, dat zal afhangen van hoe liberaal de volgende coalitie is. Civiel perspectief is een blijver, want dat is wat ons betreft het DNA van het sociaal-cultureel werk."

Bart Caron: "Grappig, het woord civiel perspectief is weer een hertaling van iets wat al heel lang bestaat en wat voordien gemeenschapsvorming heette, sociale cohesie

of burgerparticipatie. Aanvullende financiering is zo'n typische term van deze regering. Ik hoop dat hij snel verdwijnt. Dat de volgende regering zal inzien dat aanvullende financiering al lang bestaat, maar ook dat ze op grenzen botst. Nog straffer is de tax shelter. Dat zijn subsidies zonder inhoudelijke voorwaarden."

Marius Meremans: "Er wordt wel veel mee gerealiseerd."

Katia Segers: "De tax shelter werkt voor de audiovisuele sector en voor de musical in de podiumkunsten. Maar je derft wel veel belastinginkomsten die je anders zou kunnen gebruiken om beleid te sturen. Met de tax shelter laat je gewoon de markt spelen. Ik ben daar niet tegen, maar voor alles wat kleinschalig, amateur of experiment is, heb je de investering van de overheid hard nodig. Digitalisering is inderdaad een blijver. Het gaat zo snel, we kunnen de impact en de richting van big data en artificiële intelligentie nog niet inschatten."

Bart Caron: "Digitalisering verandert de relaties tussen mensen en in gemeenschappen. Hoe kunnen we de samenhang in de samenleving maar ook samenwerking en solidariteit tussen mensen blijven stimuleren in een samenleving die door de digitalisering eerder fragmenteert?"

Orry Van de Wauwer: "Tegelijkertijd biedt die digitalisering ook kansen voor verenigingen. Mensen willen graag ergens bijhoren. Er zijn veel nieuwe participatievormen die daar

via digitale kanalen handig op inspelen. Het wordt een uitdaging voor het klassieke middenveld om te kijken hoe het die nieuwe initiatieven kan omarmen."

Bart Caron: "Sociale media hebben inderdaad een grote rekruteringskracht. Ze doen een direct appel aan mensen, zonder omwegen. Ze verbinden mensen op een manier die doet denken aan hedendaags sociaal-cultureel werk."

Jean-Jacques De Gucht: "Elke term zal er over 5 jaar nog staan. Omdat ze nu beleidsmatig op de agenda zijn gezet. Niet alleen digitaal maar ook transversaal bijvoorbeeld, omdat veel uitdagingen een samenwerking vergen binnen en tussen beleidsdomeinen. Of aanvullende financiering.

"De minister heeft duidelijke fundamenten gelegd. Hij heeft tijd gemaakt voor analyse en onderzoek en voor overleg, om voldoende draagvlak te vinden"

JEAN-JACQUES DE GUCHT

Het doel van de conceptnota van de minister is om zoveel mogelijk middelen naar de cultuursector te laten stromen en het marktfalen in het cultuurveld een halt toe te roepen, zodat culturele doelen gerealiseerd kunnen worden.”

WAT WILLEN JULLIE VOOR HET SOCIAAL-CULTUREEL WERK ABSOLUUT IN HET REGERAKKOORD? WAT MOGEN WE VATTEN ONDER JULLIE VERKIEZINGSBELOFTEN?

Katia Segers: “Het optrekken van de middelen voor Cultuur, voor alle deelsectoren, zodat we opnieuw uitkomen bij een aanvaardbaar budget. En het belang van sociaal-cultureel volwassenenwerk. De contouren van wat er dan moet gebeuren? Daarvoor is het uitkijken naar de memoranda. Ik ga in de eerste plaats luisteren naar de sector.”

Marius Meremans: “Eén: ruimte maken voor vernieuwing en experiment. Twee: je hebt zeker en vast altijd kapstokken nodig, want zonder beland je in een gat. Drie: het regionale verhaal waar ik sterk in geloof en waarin het sociaal-cultureel werk een rol heeft, omdat het juist die verbindende factor is tussen mensen.”

Orry Van de Wauwer: “Die decretale rust, de ruimte om te kijken welke de kernopdrachten zijn en de nodige middelen om die uit te voeren. En dan kijken naar de uitdagingen die eraan komen: digitalisering, participatie. Er zijn nog steeds hele groepen die weinig bereikt worden, maar bij wie veel leeft. Zij kunnen, aanvullend

op het bestaande veld, ook activiteiten en verenigingen opzetten die de overheid kan faciliteren en ondersteunen.”

Bart Caron: “Inderdaad. Ik vind het nieuwe decreet Sociaal-cultureel Volwassenenwerk te gesloten. Niet in de geest, wel in de praktijk omdat de voorwaarden zo streng zijn. Ik wil meer ruimte zien voor de diversiteit van initiatieven, maar er moet dan ook geld bijkomen want anders wordt die taart in nog kleinere partjes verdeeld. Er zijn zoveel nieuwe toffe burgerinitiatieven die aanleunen bij het sociaal-cultureel werk of die sociaal-cultureel werk zijn, maar zich zo niet noemen. Het sociaal-cultureel werk moet de deuren openzetten. Twee: ik ben beducht voor de instrumentalisering die andere sectoren is binnengeslopen. En drie: het bovenlokale niveau moet sterker worden, daar ben ik het met Marius eens. Al zitten er weinig instrumenten in de gereedschapskist om dat te doen. Dat bovenlokale niveau zou een aantal van die jonge vormen van sociaal-cultureel werk een plek kunnen geven.”

→ Vragen of reacties?
liesbeth@defederatie.org

WAT MAAKT VOLGENS U DE ZIEL UIT VAN HET SOCIAAL-CULTUREEL WERK: DAT ENE ASPECT DAT NIET VERLOREN MAG GAAN?

Katia Segers: “*It's for the many not the few.* De nabijheid van dat sociaal-cultureel werk dichtbij de leefwereld van mensen om hen te ondersteunen in hun leven. Want cultuur kan voor iedereen een belangrijke hefboom zijn wanneer het minder goed gaat, om de moed en de kracht te vinden om door te gaan.”

Orry Van de Wauwer: “Mensen die vanuit een persoonlijk engagement aan iets willen meewerken, andere mensen ontmoeten en zo allemaal meebouwen aan een warmere en een mooiere samenleving.”

Bart Caron: “Iedere mens een stem geven.”

Marius Meremans: “Ik moet denken aan de baseline van Chiro Sagevo in Grembergen: samen gemeenschap vormen. Erbij horen, maar zonder dwingend of verstikkend te zijn. Identiteit geven en gemeenschap vormen zijn belangrijk, maar het mag niet dwingend zijn en er moet genoeg ruimte zijn voor mensen die uit de band springen.”

Jean-Jacques De Gucht: “Zijn unieke aanpak: de participatieve, inclusieve werking met aandacht voor het empoweren van mensen. Dat is volgens mij de ziel van sociaal-cultureel werk.”